

Arne Blomberg

Zornmärket och syndaskrynklet

Hur det gick till när Vappersta-Lasse inte blev riksspelman

Trädgårdsmästaren Gustaf Larsson (1894-1976) var en skicklig durspelare som medverkade vid många sörmländska spelmansstämmor under 60- och 70-talen. Han var född i Nyköping och arbetade som trädgårdsmästare på flera ställen – bland annat på Haga och Drottningholms slott, sedan 1950-talet arrenderade han Vappersta handelsträdgård utanför Vagnhärad och han blev känd som Vappersta-Lasse.

Riksspelmansstämman 1973 hölls i Södertälje, ett veckolångt arrangemang under namnet Kringellek, och som ordförande i spelmansförbundet var jag djupt engagerad.

–Du ska anmäla dig till uppspelningarna, sa jag till Lasse.

–Inte tok, jag är ju dragspelare. Dom får väl inte spela opp?

–Visst ska du anmäla dig, du borde få märke!

Efter lång tvekan gick Vappersta-Lasse med på att spela opp och juryn fick problem...

Han var ju en skicklig spelman med egen tradition och han spelade på gamla spel. Men dragspel...

Dilemmat löstes genom att Vappersta-Lasse vid riksspelmansstämman fick Zorns hedersplakett i guld i stället för märke.

Gnesta-Kalle uppmärksammade dragspelsdebuten i zornsammanhanget och Lasse fick berätta i radio om sitt äventyr. Han svarade svävande när Gnesta-Kalle frågade om han var riksspelman – kanske visste han inte riktigt – och det föranledde ungdomsringens ordförande att i brev skarpt tillrättavisa Vappersta-Lasse – han var visst ingen riksspelman!

För att avvärja liknande incidenter i framtiden tillsatte zornnämnden en stadgerevisionskommitte och jag inkallades vid ett sammanträde till 'förhör'. Kanske var man ute efter att fastställa tillåtna instrument, men slutresultatet blev att uppspelningarna skulle genomföras i 'Anders Zorns anda'.

Så småningom blev ju både durspelare och munspelare accepterade. Den första riksspelmannen på dragspel blev Mats Edén 1979 och Edvard Larsson – n'Skogsby-Lasse – blev riksspelman på munspel 1982. Det totala accepterandet kom 2012 när Erik Pekkari fick Zornmärket i guld för "mästerligt, briljant och traditionsmedvetet spel på tvåradigt durspel".

Vappersta-Lasse förblev stolt och glad över sin utmärkelse. Etuiet med plaketten hade han ständigt i fickan och visade den gärna för alla intresserade och han gick till fotografen för att porträtteras med ett dragspel i ena handen, plaketten i den andra och Södermanlands Spelmansförbunds märke på kavajslaget.

När Vappersta-Lasse gått bort 1976 fick jag åka till dottern Ulla Andersson för att ta emot hans sista gåva till spelmansförbundet och Torekällbergets museum; några antika dragspel samt plaketten med tillhörande diplom.

Foto Elon Lindberg

Fodralet till plaketten vittnade om det dagliga bruket, det var lappat och lagat och hölls ihop med gumminoddar.

Jag har mött många spelmän som varit lyckliga efter att ha fått Zorns silvermärke, men ingen har varit så glad och stolt som Vappersta-Lasse, fast han aldrig blev riksspelman.

Folkmusikens gränser debatteras ofta och tydligast blir de vid uppspelningarna. Zornjuryn och Zornnämnden har en kinkig uppgift – de årliga bedömningarna påverkar ju folkmusikens utveckling. Självklart måste man ha normer och gränser för sitt arbete och mitt försök att pröva gränsen påverkade kanske utvecklingen, man var inte mogen för dragspel 1973, men accepterade det efter några år.

Vappersta-Lasse finns med på skivan *Munspel & Handklaver* (Caprice Record 21482) med åtta melodier ur Visarkivets intervju, bland annat spelar han på sitt dragspel med ringklockor på basarna (nu i spelmansförbundets ägo) och på ett unikt Gessnerspel med darrton (som jag förmedlade till Torekällbergets museum).

Handklaverslåt från Vikbolandet och Sägbocken finns i en inspelning från 1968 på en EP (Toni TS 306) och i spelmansförbundets arkiv finns en intervju från 1969 med flera låtar på olika spel.